

МОДЕРНІЗАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ СУЧАСНОСТІ

Архипова Є.О.

м. Київ, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

Освіта є одним з найголовніших механізмів розвитку особистості, важливим фактором соціокультурної наступності у розвитку суспільства, умовою збереження інтелектуального здоров'я нації та відтворення її духовного потенціалу.

Система освіти є складовою більш складної соціальної системи, яка динамічно змінюється та вимагає відповідних змін від усіх своїх підсистем. Враховуючи цілий ряд складних соціально-економічних та духовно-моральних проблем, що назріли в нашому суспільстві, нагальною потребою сьогодення є трансформація системи вищої освіти України, з метою приведення її у відповідність до запитів суспільства, що сприятиме вирішенню означених проблем, зростанню культурного, економічного та інтелектуального потенціалу держави.

Слід розуміти, що жодний навчальний заклад не може дати своїм вихованцям вичерпні знання в будь-якій сфері суспільної діяльності, оскільки науки та технології перебувають у постійному розвитку. Тому однією з провідних задач університету є підтримка ефективної взаємодії фахівців усіх напрямків, причому загальною метою цієї взаємодії є формування широкого світогляду майбутнього спеціаліста, який би став надійним підґрунтям для розвитку його професійних знань, навичок та спеціфічних вмінь.

Як зазначає О.П. Мещанінов, головними принципами, які притаманні університету незалежно від історичної епохи і характеру її розвитку, є повнота пропонованого в університеті наукового знання, дух свободи творчості у процесі викладання та навчання, а також здатність університету до самооновлення шляхом підготовки викладачів та вчених [4, с. 154].

Для створення злагодженого академічного колективу необхідна спільна цілеутворююча ідея, спроможна об'єднати навколо себе викладачів та вчених, що репрезентують різні галузі наук, стати пріоритетним завданням життєдіяльності всього колективу. За умови відсутності такої всеоб'єднувальної ідеї виникнення університету як системи з універсальними освітніми властивостями може не відбутися.

Науковці стверджують, що щохвилини друкується близько двох тисяч сторінок наукового тексту. За таких умов жодний викладач не спроможний навіть просто ознайомитися з усіма науковими тенденціями та інноваційними положеннями в рамках тих дисциплін, які він викладає. Виходячи з цього, завданням університету XXI століття є не стільки трансляція знань від викладача до студента, скільки розвиток вміння здійснювати творчий пошук, синтезувати на основі отриманих знань нові, знаходити шляхи їх практичної реалізації.

На підтвердження цієї позиції процитуємо Мацуро Коїширо, який зазначав, що «мету освіти не можна далі зводити до простої передачі знань або до опанування вміннями певного фаху» [3, с. 43]. На його думку, завдання освіти полягає в тому, щоб забезпечити можливість повного розкриття потенціалу тих, хто навчається.

Академік О.М. Несмеянов ще наприкінці 50-х рр. писав: «Мені здається, що загальним недоліком нашої середньої і вищої освіти – недоліком не мимовільним, а в якому ми усі винні – є обсяг знань без належної турботи про якість цих знань. Тим часом сам по собі обсяг

цих знань має нульову цінність. Головне значення і в житті, і в науці має вміння застосовувати свої знання. Ми ж налягаємо звичайно на обсяг знань, а не на вміння їх застосовувати. Будь-яка освіта – середня чи вища – має розглядатися не як певний наукозакладач, який дає змогу збирати знання, а як тренування мозку. Тренування мозку і в середній, і у вищій школі має бути. Якщо мозок тренований, то знання закріплюються ним легко, майже автоматично” [1, с. 441].

Навчання є складним, багаторівневим процесом. Зокрема на рівні викладач-студент має відбуватися двостороння взаємодія, творчий пошук: викладач озброює студента знаннями, окреслює магістральні напрями можливого розвитку, але без бажання та відповідних активних дій студента ці напрями можуть так і залишитися лише у потенції, без подальшого розвитку. Насправді, саме студент несе відповідальність за своє майбутнє, оскільки згідно відомих властивостей інформаційної взаємодії, рівень засвоєння інформації визначається не лише попереднім досвідом (знаннями) отримувача інформації, але й величиною потреби в ній. Звідси випливає наступний наслідок: будь-яка інформація виявиться марною у випадку відсутності внутрішньої мотивації до її сприйняття.

Крім того, суттєва відповідальність в плані визначення свого майбутнього лягає на плечі студента в момент обрання дисциплін вільного вибору. На думку О.П. Мещанінова, це складає фундаментальну основу змін, які «уможливають перехід до концепції сталого розвитку університетської освіти для створення передумов сталого розвитку цивілізації» [4, с. 190].

Основними принципами організації інноваційної університетської освіти є науковість, гуманізм, демократизм, ступеневість, поступовість та неперервність, які спрямовані на удосконалення самої людини протягом усього життя.

Стратегічне завдання системи вищої освіти полягає у своєчасній ідентифікації та вилученні тих елементів, що заважають функціонуванню системи, знижують темпи її оновлення. Вилучення застарілих елементів має відбуватися у поєднанні із впровадженням нових, перспективних з точки зору виконання системою своїх функцій елементів. Як слушно зазначає Мещанінов О.П., потрібний «процес постійної розробки, спостереження, уточнення та впровадження бізнес-плану. Власне, без урахування соціального, екологічного, економічного, організаційного та педагогічного аспектів (чинників або складових) неможливо планувати діяльність та розвиток університетської освіти» [4, с. 223].

Науковість як принцип організації інноваційної університетської освіти передбачає створення широкої мережі науково-дослідних структур на основі полідисциплінарності. Ефективним видається кооперація вищих навчальних закладів з різноманітними організаціями та установами: останні можуть отримати свіжі ідеї та пропозиції, які оптимізують їхню діяльність, натомість вузи отримують реальні задачі, на яких можна відпрацювати теоретичні знання, базу для проведення практики, розширення кола потенційних замовників, а в перспективі збільшення державного замовлення на підготовку фахівців тощо.

Демократизм як принцип організації інноваційної університетської освіти орієнтований на врахування неповторної індивідуальності учасників навчально-виховного процесу, їхніх ціннісних орієнтацій, здібностей та пріоритетів з метою формування творчої особистості, здатної діяти у сучасному суспільстві. Вміння приймати нестандартні, незапрограмовані рішення та оперативно реагувати на потреби ринку поступово формується в процесі самовиховання та здійснення вибору ще в процесі навчальної діяльності, щоправда для формування цих вмінь необхідно створити відповідні соціально-психологічні та педагогічні умови взаємодії викладача та студента. Надання студенту можливості вибору конкретних форм навчання, а також викладача дозволяє досягти індивідуальної ефективності в інноваційній університетській освіті.

Багатоступенева система освіти підвищує студентську мобільність, сприяє позитивному вирішенню проблеми регіональної підготовки фахівців, тим самим стимулюючи вирішення цілого ряду соціально-економічних питань. Гнучка, динамічна,

ступенева система підготовки професіоналів найповніше задовольнить потреби особистості в процесі самовдосконалення. Як слушно зазначає В.Г. Кремень, «гармонійно розвинена особистість має бути головною метою і змістом усієї системи освіти» [2].

Таким чином, сучасна система університетської освіти повинна сприяти формуванню творчої особистості, спроможної застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язку прикладних задач, чого можна досягти шляхом впровадження проблемно-орієнтованої освіти та інтеграції фундаментальних і прикладних наук. Така система вищої освіти повинна випереджати розвиток суспільства, що потребує розробки та використання відповідних прогностичних моделей. Метою сучасної університетської освіти полягає в забезпеченні сталого розвитку суспільства шляхом надання освітніх механізмів його реалізації.

Зазначимо, що готових рецептів реформування вищої освіти не існує, адже в кожному конкретному випадку необхідно враховувати цілий комплекс неповторних умов, в яких воно здійснюється, системні цілі, досягнення яких потребує суспільство, а також завдання, які ставлять перед собою окремі навчальні заклади.

Список використаної літератури

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник / А.М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 560с.
2. Кремень В.Г. Система освіти в Україні: сучасні тенденції і перспективи / В.Г. Кремень // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Польсько-український щорічник – Вип. II. – К.: Ченстохова: Віпол, 2000. – С. 11–30.
3. МацуураКоїширо. Коперникова революція / КоїшироМацуура // Кур'єр ЮНЕСКО. — 2000. — С. 38-52.
4. Мещанінов О.П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: теорія і методика : Дис... д-ра наук: 13.00.04. – 2005. – 665 с.